

Oğuzhan Bilgin
bilgino@gmail.com

Darbecilik Zihniyeti ve CHP

Seçilmiş meşru cumhurbaşkanı ve hükümetini meşru görmemek darbeciliktir. Çünkü bir siyasal sistemi ve onun yöneticilerini gayri-meşru kabul etmek doğal olarak gayri meşru yollarla devrilmeyi meşru görmeyi de getirir.

Türkiye'nin demokratikleşme sorunları büyük oranda askeri darbelerle ve askeri vesayet diye kamuoyunda tartışılan Bonapartist-militarist bir zümrenin demokratik siyaset üzerindeki hegemonyası ile ilgilidir. Bu meseleler kuşkusuz Türkiye'nin toplumsal gelişmişlik seviyesi ile ilgili olduğu kadar Türkiye'nin politik ve kurumsal kültürü ve zihniyetiyle de ilgilidir. Türk modernleşmesinin siyasal boyutu, hep tartışıldığı üzere Batı tecrübesinin aksine, yükselen toplumsal sınıfların öncülüğünde ve sonucunda yaşanmış devrimlere değil, devlet-ordu merkezli politik ve kurumsal

dönüşümlerle karakterize olmuş bir modernleşme olarak tarihte yerini almıştır. Bu nedenle kökeninde ataerkil kültürel kodların yattığı, devletin karşısında özel mülkiyetin/ girişimciliğin sınırlı olduğu, burjuvazi ve işçi sınıfının yeni oluşmaya başladığı, çoğunluğu köylü tarım toplumlarında devletin ve devletin içinde hegemonik olarak örgütlenmiş asker-sivil bürokrasinin merkezi aktör olduğu bir arka plan, yakın geçmişe kadarki askeri müdahalelerin toplumsal şartlarını oluşturmaktadır.

Devletin toplumsal ve ekonomik hayatın tek belirleyeni olduğu, aristokrasisi bulunmayan ve burjuva devrimleri yaşamamış,

Merhum Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın idamına karar verildiği Yassıada, 27 Mayıs darbesinin 60. yıl dönümünde Demokrasi ve Özgürlükler Adası adıyla ve yenilenen yüzüyle ziyarete açıldı. Demokrasi ve İnsan Hakları Müzesi, cami, otel, seyir terasları, kongre salonu ve Demokrasi Parkı'nı kapsayan projenin açılışı Cumhurbaşkanı Erdoğan tarafından gerçekleştirildi. (27 Mayıs 2020)

taşra nüfusu yüksek bir toplumda sivil toplum ve dolayısıyla demokratik kurumların gelişmemesi, Türkiye'de Bonapartizmin gelişmesi için yakın zamana kadar ortam hazırlamıştır. İmparatorluk döneminde de benzerleri yaşanmış olmakla birlikte özellikle cumhuriyet rejimine geçişin ordu ve başkomutanlık müessesesi neticesinde gerçekleşmiş olması adeta cumhuriyetin kuruluşundan itibaren Türkiye'de Bonapartizm iddialarını güçlendiren bir tarihsel arka plana yol vermiştir.

Bonapartizm Akımı

Bonapartizm, toplumsal sınıfların gelişmediği toplumlarda devletin merkezi gücünü ordu vasıtasıyla ele geçirip otokratik bir rejim kuran akımın adıdır. Tahmin edileceği gibi bu kavram Üçüncü Napoleon Bonaparte'dan mülhem ortaya çıkmıştır. Yine Marx bu durumu hakim sınıfın çıkarlarını örtmenin, proletarya devriminin önündeki karşı devrimci bir güç olarak görmektedir. Marx ve Engels Bonapartizmi işçi sınıfının yeterince güçlenmediği toplumlarda yönetimi ele geçirip ordu-bürokrasi gücüyle devleti yönetme yöntemi olduğunu söyler.

Türkiye'de Milli Mücadele seçilmiş Millet Meclisi tarafından

27 MAYIS DARBESİNE GİDEN SÜREÇTE İNÖNÜ'NÜN ADNAN MENDERES'E "SİZİ BEN BİLE KURTARAMAM" DEMESİ, "ZİNDE KUVVETLER" GÖNDERMELERİ, 28 ŞUBAT DARBESİNİN AÇIKÇA DESTEKLENMESİ, 15 TEMMUZ ÖNCESİ "KAÇACAK, YARGILANACAK" SÖYLEMİ, CHP YÖNETİMİNİN DARBE BAŞARISIZ OLUNCA "KONTROLLÜ DARBE", DARBECİLERLE MÜCADELEYE "SİVİL DARBE" DEMESİ, CHP VE DARBECİLİK ARASINDAKİ İLİŞKİNİN TARİHSEL SATIRBAŞLARINI OLUŞTURUYOR.

yürütülmüş ve başarılıdır. Büyük zaferden sonra Bonapartist bir dönüşümle sürecin tek parti rejimi ile neticelendiği bilinmektedir. Türkiye'de de askeri darbeler kendilerine meşrulaştırıcı-haklılaştırıcı bir referans olarak (doğru bir referans olduğu son derece tartışmalıdır) bu dönemi göstermektedir.

Bu kurumsal mirasın yanı sıra, 27 Mayıs'la başlayan ve 9 Mart-12 Mart Cuntalarına kadar devam eden bir ideolojik mirastan da söz edilebilir. Kendisini Kemalizm ve Baas tipi bir seküler-sol söylem ile ifade eden Doğan Avcıoğlu'nun *Yön* dergisi etrafında örgütlenen ve "Milli Demokratik Devrim" diye sloganlaştırılan ideolojik eksen ile kaynağını 27 Mayıs'tan alan ve 9 Mart 1971 muhtırasına kadar geçen sürede olgunlaşan bir ideolojik anlatı, bu müdahaleciliğin ideolojik zeminini oluşturmuştur. O kadar ki, gelmiş geçmiş tüm askeri müdahaleler kendilerini bu söyleme başvurarak meşrulaştırmaya çalışmış ve azınlıkta da kalsa belli halk kesimlerinden destek almıştır. Buna 15 Temmuz 2016 darbe girişimi de dahildir.

CHP ve Darbecilik

Bilindiği üzere Türkiye'de 27 Mayıs'tan 15 Temmuz'a kadar tüm askeri darbeler Kemalizm'e ait bir jargon ve söylemle kendini meşrulaştırmaya çalışmıştır. Bu da belli bir oranda, darbeyi dışarıdan veya içeriden örgütleyen esas güç kim olursa olsun, darbelere kendini Kemalist veya Atatürkçü olarak tanımlayan yurttaşlardan belli oranda bir toplumsal destek kazanılmasına yol açmıştır. Bunda Kemalizm'in ideolojik ve toplumsal kökenlerinde bulunan jakobenizm ve Batıcılığın "halka rağmen" bir milli irade ve bir millete ait kültürel ve toplumsal dinamiklere karşıtlığa dönüşmesinin, üstelik bunu da bizzat ismini ödünç aldığı Mustafa Kemal Atatürk'ün milli

DEMOKRASİYE VURULAN DARBENİN

ÜZERİNDEN 60 YIL GEÇTİ

Eski Başbakan Adnan Menderes, Dışişleri Bakanı Fatin Rüştü Zorlu ve Maliye Bakanı Hasan Polatkan'ın idamıyla sonuçlanan 27 Mayıs 1960 darbesi, Türk demokrasi tarihine "kara bir leke" olarak geçti

1946

Ocak ayında Celal Bayar, Adnan Menderes, Fuad Köprülü ve Refik Koraltan tarafından Demokrat Parti (DP) kuruldu

CELAL BAYAR

ADNAN MENDERES

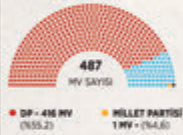
FUAD KÖPRÜLÜ

REFİK KORALTAN

1950

14 Mayıs'ta yapılan seçimlerde DP, %55,2 oy ve 416 milletvekili ile iktidara geldi

Adnan Menderes Başbakan oldu. Refik Koraltan Meclis Başkanlığına seçildi

DP Genel Başkanı ve İzmir Milletvekili Celal Bayar Türkiye Cumhuriyeti'nin 3. Cumhurbaşkanı oldu

Hazıranda CHP'nin 1932'de çıkardığı "Türkiye ezan düzenlemesi" kaldırıldı

1954

2 Mayıs'ta yapılan seçimlerde DP %58,4 oy aldı ve 503 milletvekili çıkardı. CHP'nin milletvekili sayısı ise 37'de kaldı

6-7 EYLÜL OLAYLARI

1955

Selanik'te Atatürk'ün doğduğu evin bombalandığına dair haberin ardından Ankara, İstanbul ve İzmir'de halkın sokağa dökülmesiyle 6-7 Eylül olayları yaşandı

'9 SUBAY OLAYI'

1957

DP'nin seçimlerin ardından tekrar iktidara gelmesinden sonra yaşanan "9 Subay olayı", darbe hazırlığı içindeki bir grup subayın yargılanmaları şeklinde gerçekleşti

İNÖNÜ'NÜN "BÜYÜK TAARRUZ" GEZİLERİ

1959

CHP Genel Başkanı İnönü, nispeten "Büyük Taarruz" adı verilen bir geziye çıktı

İnönü'nün bazı yurt gezilerinin engellendiği ve sakınyaya uğradığı iddiaları ortaya atıldı

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GÖSTERİLERİ

1960

Bu süreçte üniversite öğrencilerinin hükümet aleyhine gösterileri başladı

İstanbul Beyazıt Meydanı'nda üniversite öğrencilerinin eylemi sırasında öğrenci Turan Emeksiz, seken bir kurşunun başına isabet etmesi sonucu hayatını kaybetti

Yaşananlar nedeniyle İstanbul ve Ankara'da sıkıyönetim ilan edildi

5 MAYIS

Ankara'da bir öğrenci grubu, "555K" yani "5'inci ayın 5'inde saat 5'te Kızılay'da" koduyla gösteri düzenledi

21 MAYIS

Harp Okulu öğrencileri sokağa çıktı ve Zafer Anıtı'na kadar "sessiz" yürüyüş yaptı

DEMOKRASİYE VURULAN DARBE

27 MAYIS

38 kişilik Milli Birlik Komitesi (MBK), "DP'nin ülkeyi girdiğinde bir baskı rejimine ve kardeş kavgasına götürdüğü" gerekçesiyle yönetime el koydu

YASSIADA'DAKİ YARGILAMALAR

14 EKİM 1960'TA BAŞLADI

15 EYLÜL 1961'DE KARARA BAĞLANDI

Komite, Celal Bayar, Adnan Menderes, Hasan Polatkan ve Fatin Rüştü Zorlu dışındakilerin idam cezasını affetti

Celal Bayar'ın cezası yaş haddi nedeniyle ömür boyu hapse çevrildi

16 EYLÜL'DE Fatin Rüştü Zorlu ve Hasan Polatkan

17 EYLÜL 1961'DE Adnan Menderes idam edildi

ADNAN MENDERES

DEMOKRAT PARTİ GENEL BAŞKANI

9. TÜRKİYE CUMHURİYETİ BAŞBAKANI

HASAN POLATKAN

MALİYE BAKANI

592 SANIKTAN

288 SANIK İÇİN İDAM İSTENDİ

15 SANIK İDAM CEZASINA ÇARPTIRILDI

31 SANIK HAKKINDA MÜEBBET HAPİSİ

92 KİŞİYE 20 YIL İLE 6 YIL ARASINDA AĞIR HAPİS

94 KİŞİYE 5 YIL AĞIR HAPİS CEZASI VERİLDİ

FATİN RÜSTÜ ZORLU

DİŞİŞLERİ BAKANI

iradeyi savunup Millet Meclisi'ni Ankara'da "hakimiyet kayıtsız şartsız milletindir" ilkesiyle açmasını hiçe sayarak yapmasının etkisi bulunmaktadır.

Halkı geri kalmış, değiştirilmesi ve hatta bu değiştirme sürecinde mücadele edilmesi gereken bir öteki olarak gören bu söz konusu jakobenizm aynı zamanda geri kalmanın sebebi olarak görülen yerli, geleneksel, dini olanı Batılı olanla değiştirmesi olarak özetlenebilecek bir kolonyalist/sömürgeci zihniyete dayandığı için de kendisini meşru görüyordu. Çünkü kendileri gayri-medeni yerlilere medeniyet götüren bir Batılı sömürgeci gibi halkla kurdukları ilişki de Robinson Crusoe'nun Cuma ile kurduğu terbiyecisi bir ilişkiydi. İşte bu yüzden sandığa, seçime, seçilmiş hükümetlere, partili demokrasiye karşı, seçilmiş hükümetleri ve liderleri de gayri-meşru gören bir anlayışa sahiptiler. Onların hükümeti gayri-meşru olduğu için de onlara göre darbeyle devrilmeleri en doğal sonuçtu!

Bu zihniyetin kendisini tarihsel ve ideolojik olarak en yakın bulduğu siyasal parti Cumhuriyet Halk Partisi (CHP) olagelmıştır. O kadar ki; 27 Mayıs 1960'ta darbeciler Demokrat Parti Hükümeti'ni devirdikten sonra başbakanlık CHP Genel Başkanı İnönü'nün olmuş, 12 Mart 1971'de Adalet Partisi Hükümeti devrilip CHP genel sekreteri başbakan yapılmış, 28 Şubat 1997'de Refah-Yol Hükümeti devrilirken CHP darbeye destek veren bir konumda yer almıştır. Son olarak da 15 Temmuz 2016 darbe girişiminde FETÖ mensubu darbeciler Cumhurbaşkanı Erdoğan'a suikast düzenlemek için harekete geçerken aynı saatlerde CHP lideri, darbecilerin tankları geri çekmesiyle havalimanından çıkarak Bakırköy'de televizyon başında çayını yudumlayabilmiştir. Tankların Kadıköy'de alkışlanması ve CHP Edirne Belediye Başkanı

Kaynak: AA

27 MAYIS'TAN 15 TEMMUZ'A TÜM DARBELER TÜRKİYE'DE SEÇİLMİŞ SAĞ HÜKÜMETLERİN MİLLİ, BAĞIMSIZLIKÇI VE AMERİKAN EKSENİNDEN ÇIKMA EĞİLİMİ GÖSTEREN POLİTİKALARI UYGULAMAYA KOYDUĞU ANDA GERÇEKLEŞTİRİLMİŞTİR. BU BİR TESADÜF DEĞİLDİR.

Recep Gürkan'ın meyhanede darbeyi kutlamış olmasını da eklemek gerekir.

27 Mayıs darbesine giden süreçte ise İsmet İnönü'nün Adnan Menderes'e "sizi ben bile kurtaramam" demesi, "zinde kuvvetler" göndermeleri, 28 Şubat darbesinin açıkça desteklenmesi, 15 Temmuz öncesi "kaçacak, yargılanacak" söylemi, CHP yönetiminin darbe başarısız olunca "kontrollü darbe", darbecilerle mücadeleye "sivil darbe" demesi, CHP ve darbecilik arasındaki ilişkinin tarihsel satırbaşlarını oluşturuyor.

CHP'nin Bugünü

İşte halkı kendini yönetmekten aciz, gayrı-medeni bir sürü olarak gören bu zihniyetin tezahürleri yine son dönemde CHP sözcüleri tarafından sergilenmeye başladı. 2017 referandumunda "Evet" oyu verenleri denize dökerek öldürmekle tehdit eden milletvekillerini son dönemde "Seçim veya başka bir şekilde gidecekler" diyen bir il başkanı ve "Gayrı meşru saray rejimi gider Türkiye Cumhuriyeti devleti gelir" diyen CHP grup başkanvekili takip etti. Yukarıda bahsedildiği üzere halkı özne kabul etmeyen, aşağı, gayrı-medeni yerli statüsüne indiren ve kendisini tek meşru kolonyal efendi olarak algılayan bu zihniyet için o halkın seçtikleri de gayrı meşru olmaya mahkumdur. Bu zihniyete göre de meşru her rejim de her türlü yoldan gitmeyi hak etmektedir.

Dahası "devrimci şiddet" kavramıyla kendisi gibi olmayanları öldürmeyi, yok etmeyi meşru bir hak gören bir marjinal sol politik kültürün söylemini paylaşan bazı marjinal unsurların CHP'ye eklenmeye çalıştığı görülmektedir. Bu

Demokrasi ve Özgürlükler Adası'na gelen ziyaretçileri, darbe mahkemesinde yargılananların iskelede el konulan bavullarının yer aldığı duvar karşılıyor. (27 Mayıs 2020)

"Devrimci şiddet" kavramıyla kendisi gibi olmayanları öldürmeyi, yok etmeyi meşru bir hak gören bazı marjinal sol politik kültürün söylemini paylaşan bazı marjinal unsurların CHP'ye eklenmeye çalıştığı görülmektedir. Bu radikalleşme riskiyle ortaya çıkan tehlikeli, anti-demokratik, baskıcı, şiddet yanlısı zihniyet yapısının fark edilmesi gerekmektedir.

radikalleşme riskiyle ortaya çıkan tehlikeli, anti-demokratik, baskıcı, şiddet yanlısı zihniyet yapısının fark edilmesi gerekmektedir. Bunu fark etmesi gerekenler de demokrasi ve vatanseverlik bilinci olan CHP'lilerdir. "Devrime" giden yolda devrime karşı olma ihtimali bulunduran her insanın öldürülmesini normal gören bu anlayışın, jakoben militarizmle uzlaşabilmesi ve hatta terör örgütünün siyasi uzantısının yerel seçimde desteğini alması çok da zor olmayacaktır. CHP'nin bu unsurlarla ve radikalizmle arasındaki mesafeyi netleştirmesi gerekmektedir.

Cumhuriyet dönemi askeri müdahalelerinin iç konjonktür kadar dış konjonktürle de ilgili olduğu bilinmelidir. 27 Mayıs'tan 15 Temmuz'a tüm darbeler Türkiye'de seçilmiş sağ hükümetlerin milli, bağımsızlıkçı ve Amerikan ekseninden çıkma eğilimi gösteren politikaları uygulamaya koyduğu anda gerçekleştirilmiştir. Bu bir tesadüf değildir. İşte yukarıda anlatılan ve Türk milletini özne olarak kabul etmeyen jakoben-Batıcı kolonyal zihniyetin devrimci şiddet kavramıyla olduğu gibi bu küresel vesayet odaklarıyla ve dolayısıyla NATO unsurlarıyla ittifakı hiçbir zaman unutulmamalıdır. Türkiye'de efendi/elit konum alma iddiasıyla milletini nesneleştirmeye ve kast oluşturarak aşağı görmeye çalışanlar netice itibarıyla Batı sömürgeciliğinin sıradan yerli memurları olmaktan ileriye gidememektedir.

Bu bağlamda seçilmiş meşru cumhurbaşkanı ve hükümetini meşru görmemek darbeciliktir. Çünkü bir siyasal sistemi ve onun yöneticilerini gayrı-meşru kabul etmek doğal olarak gayrı meşru yollarla devrilmeyi meşru görmeyi de getirir. Bu nedenle bu sistemi farklı isimlerle adlandırarak meşruiyetini sorgulamak demokrasi ile bağdaşmayacağı gibi Türk milletine karşı açık, cahilce bir saygısızlıktır. ❏